

NOABER SCHAP

De geschiedenis van
gemeenschapszin in het
oosten van Nederland

W BOOKS

Bram van Vulpen en Martin van der Linde

Buren op nieuwjaars-
visite in Markelo, 1966.
(Nationaal Archief)

NOABER SCHAP

De geschiedenis van
gemeenschapszin in het
oosten van Nederland

Bram van Vulpen en
Martin van der Linde

 W BOOKS

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	Op zoek naar noaberschap	7
HOOFDSTUK 1	Het begin van noaberschap	11
HOOFDSTUK 2	De modernisering van het dorpsleven	31
INTERVIEW	Rineke van Deudekom en Corinda van Tilborg	43
HOOFDSTUK 3	De nostalgie van noaberschap	47
INTERVIEW	Maurice en Revy van Doorn	61
HOOFDSTUK 4	De politiek van noaberschap	65
INTERVIEW	Donato de Vivo	81
HOOFDSTUK 5	De praktijk van hedendaags noaberschap	85
INTERVIEW	Marlie Cerneus en Joep van Aken	97
	Conclusie	101
	Noten	108
	Dankwoord	111

Buren helpen bij het broodjes smeren op een bruiloft, 1942.
(Stichting Heemkunde Markelo)

11
APRIL

Haersterfeest
Welkom
Buurtgenoten

Op zoek naar noaberschap

In het oosten van Nederland heeft gemeenschapszin van oudsher een bijzondere plaats. Ze klinkt nog altijd door in dorpen en steden, en lijkt overal aanwezig langs krommende houtwallen, slingerende landwegen en uitgestrekte weidegronden. Daarbij voert één begrip de bovenaan: noaberschap. Dit wordt vaak gezien als het sociale hart van de regio. Al generaties lang bestaan er ongeschreven regels die bepalen hoe burens elkaar bijstaan in het dagelijks leven. Het gaat om een eeuwenoude traditie van burenhulp, die in het collectieve geheugen bijna mythische proporties heeft aangenomen. Noaberschap wordt dan ook vaak aangehaald als het geheim achter de hechte plattelandsgemeenschappen in het oosten van ons land: een vorm van dorpsaansluiting waarbij mensen naar elkaar omzien en voor elkaar klaarstaan.

Het woord 'noaberschap' komt uit het Nedersaksisch, de taal die in grote delen van Noord- en Oost-Nederland wordt gesproken. Het Nedersaksisch taalgebied strekt zich uit van de Achterhoek en de Veluwe via Overijssel, de Friese Stellingwerven en Drenthe tot aan het noorden van Groningen. De westgrens ligt grofweg langs de IJssel en het voormalige Zuiderzeegebied, terwijl de oostgrens doorloopt tot ver in Noord-Duitsland. Het woord 'noaber' staat voor 'naabuur', oftewel een van de naaste burens. Lange tijd werd de betekenis van noaberschap van generatie op generatie doorgegeven door gebruiken, verhalen, herinneringen en ervaringen van inwoners. Vanwege de vele regionale variaties binnen de Nedersaksische streektaalen komt ook de spelling van het begrip in verschillende vormen voor. Zo bestaat er 'noaberschap', 'naoberschap', 'noaberschap', 'naoberschap', 'noaberschap' en nog vele andere varianten. In dit boek kiezen wij voor noaberschap.

Veel besproken maar weinig onderzocht

De laatste jaren staat noaberschap volop in de belangstelling. Er bestaan zorgen over het verval van noaberschapstradities op het platteland. In de moderne samenleving zou men minder aandacht hebben voor de traditionele omgangsvormen in dorpen. Tegelijkertijd worden er tal van nieuwe lokale initiatieven opgezet in naam van noaberschap. Zo stonden in het voorjaar van 2022 in de buurschap Ramele bij Raalte vanuit de gedachte van noaberschap *tiny houses* klaar om Oekraïense vluchtelingen op te vangen.¹ Een paar maanden later protesteerden boze inwoners van het Twentse Albergen tegen de komst van een nieuw asielzoekerscentrum in hun

Bewoners van de buurschap Haerst bij Zwolle worden uitgenodigd voor het jaarlijkse buurtfeest.

Het begin van noaberschap

De zoektocht naar de oorsprong van noaberschap voert ver terug in de tijd, naar de vroege middeleeuwen. Tijdens de karolingische tijd (circa 750-1000) zag het landschap van Overijssel er heel anders uit dan tegenwoordig. Grote delen bestonden uit een uitgestrekte wildernis van drassige moerassen, dichte bossen en natte veengebieden. Alleen op de hoger gelegen zandgronden lagen kleine agrarische nederzettingen. Deze bevonden zich vooral op dekzandruggen, rivierduinen en stuwwallen. De natte veengebieden, rivierdelta's en laaggelegen gronden bleven lange tijd grotendeels onbewoond. Van dorpen in de huidige betekenis was nog geen sprake. De nederzettingen bestonden uit afzonderlijke boerenerven en waren bewoond door families die grotendeels zelfvoorzienend waren. Door onder meer bodemuitputting werden erven na enkele generaties regelmatig verplaatst.

In de loop van de tijd werden agrarische nederzettingen geleidelijk stabiel en langduriger bewoond, en groeiden ze langzaam uit tot meer permanente boerengemeenschappen. Vooral de bovenlopen van kleine beken waren aantrekkelijk voor bewoning, dankzij de combinatie van vruchtbare gronden en toegang tot water. Het bouwland lag doorgaans op de hoger gelegen zandgronden van een nabijgelegen es (hoge akker), terwijl de graslanden langs de beek dienden als weidegrond voor het vee. Zulke nederzettingen kwamen onder meer voor in Noord-Twente, op de westoever van de Regge, aan de Vecht bij Ommen en op een strook hogere gronden bij Deventer. Het waren kleine enclaves van boerengemeenschappen in een verder grotendeels onontgonnen landschap. In de natte laagveengebieden in de omgeving van Vollenhove, Kampen en Vriezenveen kwam het pas veel later, in de twaalfde tot de veertiende eeuw, tot omvangrijke ontginningen met bijbehorende centra van bewoning. Binnen al deze gemeenschappen was vermoedelijk sprake van een sterke onderlinge afhankelijkheid, wat vroeg om nieuwe vormen van sociale en institutionele organisatie.¹⁰

Buurschappen

Na de tijd van Karel de Grote (747-814) werd het gebied van het huidige Overijssel onderdeel van het Heilige Roomse Rijk. Het geestelijk én wereldlijke gezag kwam daarbij via de Duitse keizer in handen van diens leenman, de bisschop van Utrecht, die zijn invloed in de regio geleidelijk uitbreidde. Dit proces mondde in 1086 uit in de vorming van het Oversticht, een gebied dat gro-

Dorpelingen zitten bij elkaar aan tafel en dansen in een kring. Schilderij van Pieter de Bloot, 1639. (Rijksmuseum Amsterdam)

hen afhankelijke nijverheid werden hierdoor aangetast. De agrarische sector legde zich steeds meer toe op veeteelt, met koeien, varkens en kippen als hoofdmoot. Bovendien gingen de boeren zichzelf organiseren om sterker te staan op de internationaliserende markt. Ze richtten coöperatieve aan- en verkoopverenigingen op, verenigingen tot verbetering van het vee en er ontstonden coöperatieve melk- of boterfabrieken. De opkomst van de fabrieksmatige zuivelbewerking markeerde voor de zandboeren de overgang van de oude meer zelfvoorzienende goederenhuishouding ('Naturalwirtschaft') naar de nieuwe marktgerichte geldhuishouding ('Geldwirtschaft'). Sindsdien zouden de zandboeren een geregeld geldelijk inkomen krijgen en ging geld in het dagelijks leven een voorname rol spelen.⁵⁷

De commercialisering van de landbouw en de grotere gerichtheid op de markt betekende een hechtere integratie van het oosten in een groter economisch en nationaal geheel, een proces dat zich volgens Dros eveneens in sociaal en cultureel opzicht voltrok: 'De noaberplichten zouden als traditionele grondslag in het gemeenschapsleven van de dorpen weliswaar niet zomaar verdwijnen, toch werd de betekenis ervan wel minder. Waar begin twintigste eeuw een begrafenis nog veelal door de burens werd geregeld, was de kans groot dat de volgende generatie lid was van een begrafenisvereniging, waarvan hij de contributie betaalde met geld dat hij van de zuivelfabriek ontving.' De toenemende focus op de markt en het groeiende belang van de geldhuishouding, veranderden op de lange termijn de culturele oriëntatie van de plattelandsbewoners. Oude denkbeelden, waarden en gewoonten waren niet langer vanzelfsprekend en men ging zich volgens Dros steeds meer oriënteren op leefgewoonten en denkbeelden uit de wereld buiten het platteland.⁵⁸

Teruglopende wederkerigheid

Met de opkomst van de markteconomie maakte wederkerigheid geleidelijk plaats voor betaalde arbeid en professionele dienstverlening. De professionalisering en specialisatie van bepaalde taken en beroepen in de stad drong vanaf begin twintigste eeuw in toenemende mate door op het platteland. Een voorbeeld hiervan is de opkomst van de kruisverenigingen, waardoor het karakter van noaberhulp veranderde. Tussen circa 1900 en 1920 werden in diverse Overijsselse plaatsen lokale afdelingen van het Groene Kruis (protestants) of het Wit-Gele Kruis (katholiek) opgericht, waarvan het ledental snel groeide. Leden konden een beroep doen op de wijkverpleging en ook werd er kraamzorg geboden. Binnen de context van noaberschap werden dit soort taken voorheen vaak door de burens vervuld, maar nu werden ze overgenomen door professionele wijkverpleegsters.⁵⁹

Ook de oprichting van begrafenisverenigingen in de eerste helft van de twintigste eeuw leidde tot een vermindering van de informele burenhulp. Gegevens hierover zijn te vinden in de zogeheten volkskundige vragenlijsten van het Meertens Instituut in Amsterdam, dat in 1937 door heel Nederland informatie verzamelde over burenhulp bij overlijdensgevallen. Taken als het aanzeggen van overlijdens, het verzorgen en afleggen van de overledene en het naar het graf dragen van de kist werden geleidelijk aan overgenomen door kruis- en begrafenisverenigingen.

'Dorpsbewoners
oriënteerden
zich steeds
meer op leef-
gewoonten en
denkbeelden
van buiten het
platteland'

Buurmeisjes helpen dorsen bij de familie Koning aan de Gravenallee in Almelo, jaren dertig. (Particuliere collectie)

Deze ontwikkelingen speelden zich in eerste instantie af binnen de steden en op het platteland in het westen en noorden van het land. In het oosten en zuiden bleef de hulp van buren bij sterfgevallen tot aan de Tweede Wereldoorlog in veelal onmisbaar. Zo gebeurde het aanzeggen in grote delen van Drenthe, Twente, Salland en de Achterhoek vaak nog door de buren, evenals het maken en dragen van de kist. In het katholieke Twente waakten de buren in sommige plaatsen nog bij de overledene, al was dat in 1937 wel op z'n retour.⁶⁰ Tegelijkertijd werden ook andere noaberschapgebruiken ter discussie gesteld of kregen een andere vorm.

Zo kon boer J. Oldenhof uit de buurschap Oele bij Hengelo in 1936 bij zijn verhuizing naar de buurschap De Zoeker bij Losser nog volop rekenen op hulp van zijn nieuwe buren. Wel wilden de jongeren uit De Zoeker 'met het oog op den grooten afstand' liever voor gezamenlijke rekening een auto huren, terwijl de ouderen 'van zo'n modern vervoer' niets wilden weten. Zij

Tynney

‘Omzien naar elkaar is geen hogere wiskunde, het is terug naar waar wij als mens vandaan komen’

In Het Proathuis van Woonzorgcentrum Humanitas in Deventer vertellen Rineke van Deudekom en Corinda van Tilborg enthousiast over de voorzorgcirkels die in de Sallandse stad voor een vorm van noaberschap zorgen. Beide dames waren betrokken bij het eerste officiële netwerk van ouderen in de buurt die elkaar ondersteunen. Rineke als bewoonster van de flat Dreefstaete in de wijk Borgele en vrijwilliger, Corinda als professional.

Na haar scheiding zo'n tien jaar geleden, verhuisde Rineke in haar eentje naar de 55-plusflat Dreefstaete in Deventer. Toen ze vijf jaar geleden een hartoperatie onderging, ervoer ze wat het is om afhankelijk te zijn van anderen. En hoe waardevol het is dat je dan 's nachts iemand kunt bellen als je hulp nodig hebt. Ze woonde zes weken in het zorghotel van Woonzorgcentrum Humanitas en verkaste pas terug naar haar flat toen ze zichzelf weer kon redden. Daar startte ze een paar jaar later – midden in de coronatijd – een appgroep voor de bewoners op haar galerij. Zo konden ze elkaar benaderen om te helpen bij ziekte, een boodschap te doen, medicijnen op te halen, dat soort dingen. Anders gezegd: omzien naar elkaar. Dat dit in feite al een voorzorgcirkel was, wist ze op dat moment nog niet.

Rineke van Deudekom en Corinda van Tilborg. (foto: Albert Bartelds)

Dat kwartje viel pas toen ze in contact kwam met Corinda van Tilborg, die als professional betrokken was bij een pilot voor voorzorgcirkels in haar flat. Voorzorgcirkels zijn oorspronkelijk bedacht door psycholoog en oud-directeur van verschillende zorginstanties Henk Geene. Ze ontstonden in 2017 in Oost-Brabant als reactie op de vergrijzing, verdwijnende verzorgingshuizen en tekorten aan zorgpersoneel. Sindsdien poppen ze overal op in Nederland. Dus ook in Deventer en andere steden in Overijssel. 'Mijn opdracht was met en voor de flatbewoners voorzorgcirkels creëren', vertelt Corinda. In voorzorgcirkels kijken wijk-, buurt- of flatgenoten naar elkaar om. In kleine netwerken helpen ouderen elkaar met dagelijkse dingen zoals vervoer, huishoudelijke klusjes, administratie. En doen ze als daar behoefte aan is, leuke dingen met elkaar. 'Als ik eerlijk ben, gebruik ik het woord voorzorgcirkel zelden. Ik noem het liever verbindingen maken met je buurt- of wijkgenoten en dan gaat het eigenlijk om

Hedendaagse verliesgevoelens

Noaberschap is op het platteland in de loop van de tijd minder bepalend geworden, en de bijbehorende tradities hebben hun dwingende karakter grotendeels verloren. Zowel in dorpen als in steden zijn mensen tegenwoordig minder afhankelijk van hun directe burens en familie. Zij kunnen vrijer kiezen met wie zij omgaan en op wie zij een beroep doen. Tegelijk hebben bredere maatschappelijke veranderingen invloed op het lokale gemeenschapsleven.⁹⁹ Wanneer de sociale banden in de directe omgeving verzwakken, kan dat gevoelens van verlies, vervreemding of onthechting oproepen. In recente onderzoeken naar plaatsgebondenheid op het platteland, geven respondenten bijvoorbeeld regelmatig aan dat zij zich zorgen maken over het verdwijnen van sociale verbondenheid, en soms ook over het verlies van lokale tradities en streektaal.¹⁰⁰

Dit soort gevoelens zijn overigens niet uniek voor het platteland. Ook in sterk veranderde stedelijke wijken, zoals voormalige arbeidersbuurten waar veel welgestelde nieuwkomers zijn komen wonen - bijvoorbeeld expats of yuppen in Amsterdamse buurten als de Jordaan of Betondorp - worden vergelijkbare zorgen geuit.¹⁰¹ In beide gevallen gaat het vaak gepaard met een zweem van nostalgie: een verlangen naar een plek of gemeenschap zoals die vroeger werd ervaren. In zulke verhalen wordt het 'oude' noaberschap geregeld aangehaald als iets dat onder druk staat, maar wat op sommige plaatsen nog altijd voortleeft. Dat kan op het platteland bijvoorbeeld zichtbaar zijn wanneer burens het overlijden van een buurtgenoot bekendmaken ('*anzeggen*) en helpen bij het verspreiden van rouwkaarten, kransen of advertenties. Ook gebruiken rond geboorte blijven soms bestaan, zoals buurvrouwen die een krentenwegge langsbrengen bij het zogenoemde *kraomschudden*. Zo blijven bepaalde elementen van noaberschap, zij het in veranderde vorm, onderdeel van het sociale leven op het platteland.

Voor sommige plattelandsbewoners, vooral traditioneel gewortelde inwoners, roept de veranderde aard van het dorpsleven gevoelens van vervreemding op. Zij ervaren dat de verhoudingen tussen burens afstandelijker, opener en zakelijker zijn geworden. Om in termen van socioloog Tönnies te blijven: de gemeenschap lijkt zich te bewegen van *Gemeinschaft* naar *Gesellschaft*.¹⁰² Wanneer mensen het gevoel krijgen dat een belangrijk onderdeel van hun (plattelands) gemeenschap verloren dreigt te gaan, leidt dat vaak ook tot vormen van verzet of mobilisatie.¹⁰³ Inwoners organiseren zich bijvoorbeeld wanneer zij zich zorgen maken over veranderingen in het landschap, de toegang tot publieke voorzieningen of de identiteit van hun dorp of streek.¹⁰⁴ Opvallend is dat deze betrokkenheid contrasteert met eerdere periodes, waarin noaberschap soms juist als een last werd ervaren. Vanuit lokale gemeenschappen en maatschappelijke organisaties ontstonden destijds initiatieven om bepaalde traditionele verplichtingen te versoepelen of zelfs af te schaffen. In de afgelopen decennia staan de gebruiken rond noaberschap echter opnieuw onder druk. Juist daardoor zien we dat inwoners op sommige plaatsen in actie komen om elementen van het oude noaberschap te behouden, nieuw leven in te blazen of in aangepaste vorm terug te brengen in het dorpsleven.

Niet geheel toevallig steunt het idyllische beeld van het Nederlandse platteland voor een belangrijk deel op visuele verbeelding.¹⁰⁵ Het platteland wordt vaak voorgesteld als een land-

Buren in Staphorst helpen elkaar bij het dorsen, 1956. (Particuliere collectie)

schap van koeien in groene weilanden, rustieke boerderijen, brinkdorpen en uitgestrekte polders. Tegelijk zijn ook landbouwpraktijken, sociale verhoudingen en streekgebonden tradities nauw met dit beeld verbonden.¹⁰⁶ In Oost-Nederland komen daarbij tal van gebruiken naar voren die als typisch plattelands worden gezien, zoals carbidschieten, paasvuren, het blazen op de midwinterhoorn, het delen van een krentenwegge, bloemencorso's, autorodeo's of het zwintie tikken.¹⁰⁷ Zulke tradities, soms ook relatief recent ontstaan of opnieuw vormgegeven, kunnen het gevoel van lokale en regionale saamhorigheid versterken.

In het nostalgische beeld van noaberschap ligt de nadruk dan ook vaak op de sociaal-culturele omgangsvormen van deze rurale idylle. Daarbij worden plattelandscultuur, gemeenschapszin en onderlinge solidariteit naar voren geschoven als kenmerkende eigenschappen van het dorpsleven. Die voorstelling leeft niet alleen in verhalen en herinneringen, maar ook in populaire cultuur. Lieder als *Het dorp* van Wim Sonneveld of *Noabers* van Bökkers verwoorden

‘We maken we gebruik van elkaars talenten, precies zoals noabers op het platteland dat vroeger ook deden’

Het is de derde zaterdag van de maand en op het erf van boerderij Het Aaftink is een rondleiding van Noaberboeren. Een handjevol belangstellenden en aspirant-leden luistert naar Marlie Cerneus die enthousiast vertelt. Iets verderop steken zo’n dertig vrijwilligers de handen uit de mouwen op het land, in de groentekassen, op het boerenerf en in de oude Twickelschuur.

De Noaberboeren, een coöperatief landbouwinitiatief waarbij zo’n 130 leden samen groenten, fruit en bloemen verbouwen, laten zien hoe landbouw, gemeenschap en duurzaamheid prachtig kunnen samensmelten. Alles draait hier om samenwerken, delen, gezond eten en lokaal produceren. Het hele idee van Noaberboeren is geïnspireerd op het Herenboeren-concept dat ooit in Brabant is begonnen en nu door het hele land zit. De initiatiefnemers van Noaberboeren hoorden ervan tijdens een bijeenkomst en wilden ook zo’n duurzame boerderij beginnen om hun eigen voedsel te produceren. Noaberboeren is alleen financieel toegankelijker voor deelnemers. Er wordt een eenmalige inleg van 500 euro gevraagd voor een eenpersoonshuishouden en 1.000 euro voor een meerpersoons. Daarnaast is de contributie wekelijks 13,50 euro. Bij Herenboeren is de inleg al 2.500 euro. Daarnaast is

Noaberboeren kleinschaliger. Er kunnen maximaal 250 personen deelnemen, bij Herenboeren is dat het dubbele, wat het meteen zakelijker maakt. De Noaberboeren-coöperatie pacht zo’n 3,5 hectare grond op landgoed Lankheet – tussen Haaksbergen, Neede en Eibergen – en werkt met twee ingehuurde boeren, Gert-Jan Stokkers en Stefan Fokkink. Samen met de leden van de coöperatie verzorgen zij het werk op het land en de activiteiten daaromheen.

Marlie, getrouwd en moeder van twee tieners, leidt het groepje aspirant-leden rond over het boerenerf waar een grote kas – ‘op de kop getikt via Marktplaats’ – en een kleinere groentekas staan. Ze lopen via een jonge boomgaard en een nog wat kaal voedselbos met noten- en frambozenbomen naar twee enorme moestuinen. ‘Hier gebeurt de *magic*. Op deze velden vindt de teelt van groenten, fruit, kruiden en bloemen plaats’, lacht Marlie. ‘Kijk, als extraatje is daar nog een kindermoestuin, een kruidentuin en een plukveld met bloemen. Op dit moment is er nog niet heel veel te zien, maar vanaf de vroege zomer, mei,

Marlie Cerneus en Joep van Aken.
(foto: Albert Bartelds)

MEE WERKDAG

21 MAART

- * aardappels poten
- * knoflook + uien planten
- * plastic uitleggen + drogen + opvouwen
- * palen zetten t.b.v. peulen
- * uitleg terrateck schoffel + watersysteem
- * technische klussen t.b.v. watersysteem
- * percelen rond maaien met bosmaaier +
afrastering terug zetten + controle!
- * Veldnr.-bordjes / Bednr.-bordjes

Een hernieuwde blik op noaberschap

In Oost-Nederland wordt noaberschap doorgaans gezien als het sociale cement van de regio. Vrijwel iedere inwoner in het Nedersaksisch taalgebied kent het begrip en heeft wel een idee bij het fenomeen van onderlinge burenhulp. Minder bekend is hoe deze kenmerkende gemeenschapszin zich door de eeuwen heen heeft ontwikkeld. Noaberschap wordt vaak voorgesteld als een vanzelfsprekend onderdeel van het plattelandleven, een stille onderstroom die de onderlinge verhoudingen tussen bewoners al eeuwenlang mede vormgeeft. Juist nu er opnieuw veel aandacht is voor 'de regio' en voor de leefbaarheid op het platteland, klinkt ook de vraag hoe stevig die onderstroom van gemeenschapszin vandaag de dag nog is.

Het doel van dit boek was om een dieper en beter onderbouwd begrip van noaberschap te ontwikkelen. Met een historische en sociologische blik onderzochten we hoe noaberschap door de tijd heen vorm kreeg, wat het voor mensen betekende en hoe het per plaats en periode kon verschillen. Daarbij stonden een aantal vragen centraal. Wat is noaberschap? Hoe is het ontstaan? Hoe heeft het zich ontwikkeld? En wat betekent het vandaag de dag in de samenleving? Door die vragen vanuit verschillende invalshoeken te benaderen, dragen we bij aan een hernieuwde blik op noaberschap, die recht doet aan de veelzijdigheid en de gevoeligheid van het begrip.

Onderlinge afhankelijkheid

In de lange geschiedenis van noaberschap keren drie elementen steeds terug: onderlinge afhankelijkheid, gedeelde gedragsregels en een gevoel van saamhorigheid. Noaberschap kwam voort uit het aangewezen zijn op elkaar en uit het samenleven met elkaar binnen kleine gemeenschappen. In de middeleeuwen was de bevolking in grote delen van Europa in relatief geïsoleerde nederzettingen grotendeels op elkaar aangewezen voor hun voedselvoorziening, veiligheid en zorg. Ook in Oost-Nederland ontstond uit die onderlinge afhankelijkheid een sociale orde met eigen regels en gebruiken. Binnen buurschappen en markegenootschappen werden collectieve afspraken gemaakt over het gebruik van gemeenschappelijke gronden, over onderhoud van (water)wegen en over hulp in noodsituaties.

To-do-lijst voor een meewerkdag bij de Noaberboeren.
(foto: Albert Bartelds)

Colofon

Uitgave

WBOOKS, Zwolle
info@wbooks.com
wbooks.com

In samenwerking met

Overijsselacademie
info@overijsselacademie.nl
overijsselacademie.nl

Tekst

Bram van Vulpen
Martin van der Linde

Interviews

Merijn de Leur-van Duyn
Jolanda Hofland

Eindredactie

Overijsselacademie

Foto's bij interviews

Albert Bartelds

Ontwerp

Frank de Wit

© 2026 WBOOKS Zwolle / Overijsselacademie / de auteurs

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten met betrekking tot de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Van werken van beeldende kunstenaars aangesloten bij een CISAC-organisatie is het auteursrecht geregeld met Pictoright te Amsterdam.

© c/o Pictoright Amsterdam 2026.

ISBN 978 94 625 8764 9

NUR 693

Dit boek kwam mede tot stand dankzij financiële steun van de Provincie Overijssel en het Cultuurfonds Overijssel.

 WBOOKS

provincie Overijssel

het
Cultuurfonds

NOABER SCHAP

De geschiedenis van
gemeenschapszin in het
oosten van Nederland

Noaberschap. In Oost-Nederland spreekt men dit begrip nog altijd met trots uit, maar de betekenis ervan is in de loop van de tijd ingrijpend veranderd. Waar men elkaar in het verleden nog hielp bij de oogst, geboorte of begrafenis, is dat nu lang niet meer altijd vanzelfsprekend. Toch duikt het begrip overal op, bij lokale initiatieven, in het maatschappelijke en politieke debat, en ook in de marketing. Maar wie weet nog wat de traditie van noaberschap inhoudt?

In *Noaberschap. De geschiedenis van gemeenschapszin in het oosten van Nederland* vertellen onderzoekers Bram van Vulpen en Martin van der Linde hoe dit eeuwenoude gebruik van burenhulp is ontstaan, hoe het zich ontwikkelde, en waarom het juist nu weer zo'n actuele lading krijgt. Van middeleeuwse buurschappen tot hedendaagse burgerinitiatieven, van praktische noodzaak tot culturele nostalgie: dit boek volgt de geschiedenis van gemeenschapszin in het oosten van Nederland in al haar gedaanten.

Aangevuld met vier interviews met hedendaagse noaberschapsinitiatieven biedt dit boek een rijk en gelaagd beeld van een begrip dat diep in de regionale cultuur verankerd is, maar nog altijd volop in beweging blijft.

Bram van Vulpen (1989) is als postdoctoraal onderzoeker verbonden aan de Universiteit van Amsterdam (Geografie, Planologie en Internationale Ontwikkelingsstudies). Zijn onderzoek richt zich op stad-plattelandverhoudingen, polarisatie en de voedseltransitie.

Martin van der Linde (1985) is historicus bij de Overijsselacademie en publiceerde diverse boeken, artikelen en podcasts over de Overijsselse geschiedenis. In zijn werk richtte hij zich onder meer op de geschiedenis van het platteland, de Tweede Wereldoorlog en het koloniale en slavernijverleden.

WBOOKS.COM

OVERIJSEL
ACADEMIE